

Editör'den

SELİM KARAHASANOĞLU

İzmir Demokrasi Üniversitesi
İzmir Demokrasi University

(selim.karahasanoglu@idu.edu.tr), ORCID: 0000-0002-6112-730X

Karahasanoğlu, Selim. "Editör'den." *Ceride* 3, no. 2 (Aralık/December 2025): sayfa/pp vii--xiii
DOI: 10.5281/zenodo.18323671

Mezarına
ne bir çiçek getiren, ne bir ziyaret
iden var. Demek sen de hayatında
kimsesizdin. Sana kimse acımiyor, kimse
ehemmiyet vermiyordu. Şimdi seni
bu küflenmiş, bu çürümüş, siyaha meyyal
toprağın altında kimsesiz görmek beni
müteessir etmiyor. Çünkü yarın öbür gün
ben de senin yanına bir arkadaş olacağım için
hiç teessür etmiyorum. Anlıyor musun? Hiç, hiç.

Böyle yazmış Fatma Safiye Hanım 20. yüzyıl başında Beşiktaş'ta Yahya Efendi Dergahı'ndaki mezar taşının kitabesi için. Kişi neden öldükten sonra mezar taşına ne yazılacağını dahi belirlemek ister? Öldükten sonra kendisine ait ayakta kalacak nadir parçalardan birisi mezar taşı olduğu için mi? Fatma Safiye bu yazdıklarıyla öldükten sonra mezarına kimsenin gelmeye-bileceği yollu endişesini paylaşmaktadır. Öldükten sonra başına ne gelirse gelsin bu onu çok da fazla üzüntüye sevk etmeyecektir zira bir gün herkes ölümü tadacaktır; mevzubahis yalnızlıksa yaşarken yahut öldükten sonra bu duyguyu tadacak tek kişi kendisi olmayacaktır.

Bu sayıda:

Bu sayıda üç araştırma makalesi ile çıkıyoruz. İlki Mustafa Beyazıt'a ait olup konusu kapak görselimizle de uyum göstermektedir. Beyazıt, mezar taşlarının bir ben-anlatısı olarak hüviyetini sorgulamaktadır. Gerçekten de kişi ölmeden önce, "mezar taşıma şöyle yazılsın" diye bir metin yahut bu yönde bir vasiyet bırakıyorsa burada karşılaştığımız ifadeler düpedüz ben-anlatısıdır. Beyazıt, incelediği kitabelerin bu şekilde bir vasiyet yahut intikal neticesi meydana çıktığını kanıtlayamıyor belki ama nihayetinde mezar taşlarındaki ifadelerin hakikaten kişilerin kendilerinden sadır olup olmadıklarının tartışılması, bunun bir mesele haline getirilmesi dahi mühim bir katkıdır. İfade edilmelidir ki, duygunun en yoğun yansıtıldığı yerlerden birisi mezar taşı kitabelerindeki dizelerdir.

Beşinci sayımızda Kemal Gurulkan imzasıyla Atatürk'e ailesinden mektuplar yayınlamıştık. Bu sayıda da Cumhuriyet tarihimizden meseleleri ben-anlatıları bağlamında irdelemeye devam etmek istedim. Recep Karacakaya *Nutuk*'u bu açıdan ele alma vazifesini üstlendi. Salt Osmanlı ağırlıklı değil de tarihimizin farklı sayfalarını da kapsayıcı makaleler yayınlamayı yeğliyorum. Cumhuriyet tarihinin en mühim ben-anlatılarından biri bana göre *Nutuk*'tur. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi okuttuğum sene öğrencilerime bir dönem *Nutuk* okutmuştum. *Nutuk*'u okurken, bu söylev ile Cumhuriyetin kurucusunun bir tür savunusunu okuyor olduğumu fark etmiştim. Yıllara sari icraatlarını anlatırken meseleleri bizzat kendi perspektifinden sunma ihtiyacı, muhaliflerinin penceresinden meselelerin nasıl gözüktüğünün kendince ifadesi ve muhalefete yanıtları düpedüz bir savunu idi. Savunu türünden ben-anlatıları en sık rastladığımız türdendir. Alimler de ilmi meselelerde kendi fikirlerini beyan etmek, duruşlarını meşrulaştırmak, kendi noktainazarlarından ilmî ve bazen şahsî meseleleri birinci ağızdan vuzuha kavuşturma ihtiyacı hissederler. Bunu pekala bürokratlar, devlet adamları da hissetmiştir. Daha önce *IJMES* için hazırladığımız derlemede yayınladığımız alim savunu ben-anlatısı örneği olarak İlker Evrim Binbaş'ın Saineddin Turka üstüne makalesini örnek verebilirim.¹ Alim-bürokrat savunu su örneği olarak ise aklıma ilk gelen örnek Feyzullah Efendi'ninkidir.²

1 İlker Evrim Binbaş, "Autobiographies and Weak Ties: Sa'in al-Din Turka's Self-Narratives," *International Journal of Middle East Studies* 53, 2 (2021): 309-313.

2 Ahmed Türek, F. Çetin Derin, "Feyzullah Efendi'nin Kendi Kaleminden Hal Tercümesi," İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi 23 (1969): 205-218.

Son araştırma makalesi daha önce de dergimizin eski sayıları arasında Kerima Filan tarafından incelenen bir metne yeniden bakıyor: Molla Mustafa Başeski'nin Mecmua'sı. Bu makale, Saraybosnalı Başeski Şevki Molla Mustafa'nın metnini ben-anlatıları literatürü içinde yeniden konumlandırarak, içeriğin kendisinden ziyade yazma eyleminin örüntülerine odaklanan bir okuma önermektedir. Kerima Filan'ın filolojik, içerik merkezli ve ardından ben-anlatıları perspektifinden geliştirdiği öncü okumalarından hareketle metni yeniden ele alan çalışma, mecmuanın sunduğu tarihsel ve kültürel bilgiyi çoğaltmaktan ziyade, yazma eyleminin kendisine yönelerek; konu seçimi, yazma motivasyonu ve yazarın metin içindeki görünürlüğü üzerinden ben-anlatısının nasıl kurulduğunu tartışmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle makale, Osmanlı ben-anlatıları literatüründe metinleri yalnızca bilgi taşıyıcıları olarak değil, öznenin kendini konumlandığı ve anlamlandırdığı örüntüler üzerinden okumaya yönelik metodolojik bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Çeviri kısmında Şaban Bıyıklı mühim bir makaleyi Türkçeye kazandırıyor. Bıyıklı ile ben-anlatıları üzerine epeyce bir zamandır verimli müzakereler gerçekleştiriyoruz. Alanda yoğun okumalar yapıyor ve okumalarını bir kısmını Türkçe okuyucusu ile paylaşmayı bir vazife addediyor. Bu kapsamda daha önce *Dil ve Edebiyat* dergisinde de bir çeviri yayınlamıştı.³ Bu çeviriye konu olan makale, ben-anlatıları teriminin mucidinin biyografisine, kişiliğinin çeşitli yönlerine ışık tutuyor. Ayrıca Presser'in ben-anlatıları terimini derslerde ele alması bir tarihçi olarak onun ben-anlatılarına yaklaşım tarzını yansıtıyor. Bu derslerde Presser, başlıca ben-anlatıyı tanımlıyor ama tanımlamanın zorluğunu da vurguluyor; ben-anlatıları ile edebiyatın komşuluğundan hatta ben-anlatılarının müzik ile ilişkisinden söz ediyor. Bu bağlamda romana karşı günlük, kurguya karşı gerçek gibi teorik konuları tartışıyor öğrencileriyle. Günlük yazmanın tarihi, günlük türlerinin çeşitliliği üzerinde duruyor. Meşhur günlükleri ele alıyor, inceliyor ve sahte günlüklerden söz ediyor. Bunlardan dahi yararlanılabileceğini vurgulaması son derece ilginçtir. Bir diğer konu ise Presser derslerde ben-anlatıları bağlamında insan güvenilirliğini tartışıyor. Son tahlilde bu makale, Osmanlı sahasında ben-anlatılarına ilgi duyan bir araştırmacının bakış açısını zenginleştirecek niteliktedir. Yazarlar, Presser'in bu kısa biyografisinde, onu yalnızca çeşitli psikolojik ve entelektüel yönleriyle tanıtmakla kalmayıp, aynı zamanda mucidi olduğu

3 Rudolf M. Dekker, "Hollanda'da Ben-Anlatıları: 1500-1814," çev. Şaban Bıyıklı, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* 26 (2022): 355-367.

ben-anlatıları kavramını hangi düşünsel bağlamlarda ele aldığını ve nasıl geliştirdiğini açık ve izlenebilir bir biçimde ortaya koymaktadır.

Kitabiyat yazılarına gelince: Trabzon'da çıkan *Kıyı* dergisinin takipçisiyim. İstanbul'da, Ankara'da güçlü bir kültür ortamı vardır da her tür kültür-yayın faaliyetinin Trabzon'da devam ettirilmesi çabasını çok kayda değer buluyorum. Editörü Ankara'ya da yerleşse, editöryal faaliyetler merkezi illerden de yürüse dergi Trabzon adresli çıkma ısrarını sürdürmüştür. *Kıyı*'nın son sayılarından birisini okurken orada Sürmene Lisesi edebiyat öğretmenlerinden Yasemin Uzun ile bir röportaja rastladım. Röportajda *Bir Mavi Perdelik Zaman: Humurgan* kitabını anlatıyordu. Öğretmenliğinden yaşamına, öğrencilerinden onkolojik hikayelere kadar Uzun'un gerçek bir ben-anlatısı idi *Humurgan*. Kitabın çıktığı Heyamola Yayınları'nın bu serisini ("Trabzon'dur Yolumuz") gayet iyi tanıyorum ve seriden bu 26. kitaba gelinceye kadar çıkan pek çok kitabı hâlihazırda okumuştum. Bu kitaba kim kitabiyat yazabilir diye düşünürken aklıma hemen halen Regensburg Üniversitesi'nde doktorasını yapmakta olan ve Boğaziçi'ne tarih-edebiyat okumaya gelmeden evvel Sürmene Lisesi'ni bitirdiğini bildiğim Gamze İlaslan Koç geldi. Meğer lise öğrencilik yıllarında Yasemin Uzun'la beraber *Tekne* isimli bir edebiyat dergisi çıkarmışlar. İkisi için de ve benim için de çok hoş bir sürpriz oldu. Öğrencisinin öğretmeninin kitabına yazdığı keyifli bir kitabiyat yazısı okuyacaksınız. İkinci kitabiyat yazısına gelince: Arap dünyasında ben-anlatılarına dair ne olup bittiği de benim çok ilgimi çekiyor. Avrupa'da ne olup bittiğini yakından takip ediyoruz ve oralarda yapılan işleri Türkçeye kazandırıyoruz ancak diğer bölgelerde olup bitenleri de okuyucumuza sunmak bir ödevdir. Bu kapsamda Mehmed Osmanlı'ya danıştığımda beni Tarif Khalidi ile tanıştırdı ve onun *Ben ve Kitaplar* başlıklı kitabını Türkçe okuyucusuna tanıtmaya karar verdik. Yazı, Filistinli tarihçi Khalidi'nin otobiyografisini kitaplarla kurduğu derin ilişki üzerinden ele alır. Khalidi, kitapları, Kudüs'teki çocukluktan farklı zaman ve mekanlardaki akademik kariyerine uzanan süreçte "entelektüel ben"ini oluşturan temel unsur olarak konumlandırır. Kitap, diller ve kültürler arasında dolaşan; bilgi, kimlik, tarih, zorunlu göç/tehcir ve kişisel bellek sorularıyla meşgul bir Arap entelektüelin tanıklığıdır.

Bu sayının konferans raporunu yakın zaman önce Vilnius'ta düzenlenen "1st International Egodocumental Network Conference. Egodocuments from Medieval Codex to Modern Media: Narratives, Presentations, Identities" ["Birinci Uluslararası Ben-Anlatıları Ağı Konferansı: Ortaçağ El Yazmaların-

dan Modern Medyaya Ben-Anlatıları: Anlatılar, Sunumlar, Kimlikler”] başlıklı konferansın düzenleyicilerinden Michaël Green'den rica ettim. Green son zamanlarda ben-anlatıları sahasında dünyada aktif isimlerin başında gelmektedir. Hazırladığı dijital ses yayınları (*podcastler*), konferanslar, kurduğu ben-anlatıları ağı/*egodocumental network* ile dünyanın her tarafında konuyu çalışanları entegre etme çabası, sırf kendi yapıp ettikleri değil dünyanın başka yerlerinde de olan biteni kattıkları haber bültenleri ile alana önemli katkı sunmaktadır. *Ceride*'nin Osmanlı araştırmalarına münhasır bir dergi olmadığını geçmiş sayılarda vurguladım. Bu bakımdan, dünyanın ne tarafında ben-anlatıları sahasında bir etkinlik olsa bunu duyurmayı önemli buluyoruz.

Arşivden bir ben-anlatısı kısmımızda her zamanki gibi Kemal Gurulcan'ın katkısına yer veriyoruz. Bu sayıda, 1821 Mora İsyanı'nın bastırılmasında büyük yararlıklar gösteren ancak 1828 Osmanlı-Rus Harbinde üstlendiği Varna muhafızlığı sırasında Ruslara esir düşen Siroz Ayanı Yusuf Muhlis Paşa'nın esaret mektuplarını ele aldı. Osmanlı arşivi hatt-ı hümayun fonunda bulunan seri mektuplarda Yusuf Muhlis Paşa, aile fertlerine duyduğu hasreti ve kurtuluş ümidini ifade ettiği duygusal ifadelerle ele alınmıştır. Kendisine ait bir kriptoloji geliştirerek devlet yazışmalarının güvenliği hususunda hassas davranan Paşa'nın Rusların kendisine sağladığı kısa zaman ve kısıtlı kırtasiye imkanıyla tüm mektupları aynı günde yazdığı, özellikle aile fertlerinin hiçbirini ihmal etmediği dikkat çekmektedir. Yusuf Muhlis Paşa'nın esir tutulduğu Hocabey'den yazdığı bu mektuplarda bir devlet adamı duruşundan ziyade sorumlu bir koca, müşfik bir baba ve kurtuluşu için ana duasını talep eden bir evladın insani durumu gözlenmektedir.

Bu sayının kapak fotoğrafını Kemal Gurulcan'a borçluyum. Beşiktaş Yahya Efendi Dergahı'nda bulunan Fatma Safiye Hanım'ın 18 Aralık 1918 tarihli kendi kaleminden mezar kitabesine dikkatimi çekti. Sayımızda mezar taşları konulu bir yazı da olduğundan mezar taşını kapağa taşımak ayrıca anlamlı olmuştur. Fotoğrafı sevgili dizgicimiz Kadir Abbas kapağa uyguladığında çıkan sonuçtan çok memnun kaldım, arkadaşlarım da öyle. Fotoğrafın kullanım izni için Salt'tan Lorans Tanatar Baruh'a yazdım ve bu fotoğrafın bana vaktiyle Edhem Eldem'in “İstanbul'da Ölüm” projesi kapsamında çekildiğini söyledi ve çekimin Serdar Tanyeli'ye ait olduğunu ifade etti.⁴

4 Fotoğraf Eldem'in 2005'te basılan İstanbul'da Ölüm (İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi) kitabında sayfa 245'te yer aldı. Mezar taşına dair bilgi ise sayfa 242-244'te bulunuyor. Referansı paylaştan Lorans Tanatar Baruh'a teşekkür ederim.

Bizden haberler:

1. Son sayımızın çıktığı Haziran ayından bugüne kadar İstanbul ben-anlatıları araştırma grubu olarak çeşitli akademik faaliyetlerimiz oldu. Venedik'te Ca'Foscari Üniversitesi'nde 17-19 Ekim 2025'te düzenlenen Dördüncü Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi'nde (OSARK) bir panel düzenleyerek bulgularımızı kamuoyu ile paylaşmaya devam ettik. "Osmanlı Ben-Anlatılarının Karakteristikleri, Yapısal Özellikleri: Form ve İçerik Açısından Bir Tartışma" başlıklı panelimizde ben 2019'da Paris'te keşfettiğim Yeniçeri Süleyman'ın esaret anlatısını sundum, Semra Çörekçi Mustafa Latifi'yi, Canan Torlak Eremya Çelebi'yi; Gülşen Yakar ise duygular tarihi ile ben-anlatılarının kesişimi üzerinde durdu.⁵
2. Michaël Green beni "Egodocumental Seminar" [Ben-Anlatıları Semineri] kapsamında konuşmacı olarak davet etti. Benden önce Tsila Rädcker, Sigurður Gylfi Magnússon, Michael Mascuch gibi alandan isimler konuşmuşlardı. Bu seride 11 Aralık 2025'te "Ego-Documents: An Ottomanist's Perspective" [Bir Osmanlı Tarihçisinin Gözünden Ben-Anlatıları] başlıklı konuşmamla yer aldım. Bir Osmanlı tarihçisi olarak ben-anlatılarından ne anladığımı, şahsî ve ekip olarak yaptıklarımızı anlattım.⁶
3. Türk Tarih Kurumu, Yaşayan Tarih adlı bir seriyi YouTube kanalı üzerinden başlatmıştı. Ben de İsenbike Togan (22 Temmuz 2022), Heath W. Lowry (25 Kasım 2022), Suraiya Faroqhi (3 Mart 2023), Barbara Kellner-Heinkele (2 Eylül 2023) ve Cemal Kafadar (19 Ekim 2024) söyleşilerim ile bu serinin mülakatlarına katkı vermiş oldum. Daha sonra ise Feridun M. Emecen ile Ali Akyıldız mülakatları bunları izledi. Emecen ve Akyıldız mülakatları çok yeni yayınlandı: Sırasıyla 1 Kasım 2025,⁷ 6 Aralık 2025.⁸ Konuşma kayıtları ben-anlatılarının en kıymetlilerindendir. Ben-anlatılarını tarihsel metinler olarak çalışmayı önemseydiğim gibi, yaşadığımız çağa ait tanıklıkları da kayda geçirmeyi fevkalade anlamlı ve önemli buluyorum. Türk Tarih Kurumu'nun bu mülakatları kitaplaş-

5 Program için <https://www.osmanliarastirmalari.org/images/file/2025/osark-2025-kongre-programi.pdf>. Erişim tarihi: 1 Aralık 2025. Bildirilerimizin özetleri, kongre özet kitapçığının 22 ila 29. sayfaları arasında yer almaktadır: <https://drive.google.com/file/d/1vvre3w7EQAcgS-4RoPhzJKPEpStjKdZ/view>. Erişim tarihi: 1 Aralık 2025.

6 Konuşma şuradan izlenebilir: <https://www.youtube.com/watch?v=Wa8l20tVXrk>. Erişim tarihi: 20 Aralık 2025.

7 <https://www.youtube.com/watch?v=TjCSifPrjSI&t=70s>. Erişim tarihi: 10 Aralık 2025.

8 <https://www.youtube.com/watch?v=9JDSAyJVSDA&t=15s>. Erişim tarihi: 10 Aralık 2025.

tırma projesi de bulunuyor. Bunu başarabilirsek YouTube'da kayıtlı bu görüntüleri kağıda da geçirmiş olacağız.

4. Uzun süredir benimle lisansüstü eğitimini sürdüren Özlem Özdemir Kumbar "Osmanlı Ben-Anlatılarında Bütüncül Benlik İnşası: Makro ve Mikro İlişkisellik Bağlamında İncelemeler (1700-1900)"⁹ başlıklı doktora tezini tamamladı. Ocak'ta bendeniz, Cemal Kafadar, Fehmi Yılmaz, Ekrem Tak ve Semra Çörekçi'den oluşan jürinin önünde savunmasını yapacak. Tüm süreç başarıyla tamamlanırsa, Kumbar'ın tezi Semra Çörekçi'den sonra benimle ben-anlatıları sahasında bitirilmiş ikinci doktora tezi olacak.
5. Ocak'ta, sömestr tatilinde, İzmir'de proje ekibi olarak toplanıp artık sona yaklaşan projemiz için bir durum değerlendirmesi yapmayı planlıyoruz. Mart'ta projemiz tamamlandıktan sonra bir kapanış toplantısı yapıp yapmayacağımıza ise henüz karar veremedik.
6. Geçtiğimiz aylarda hayatımda önemli bir gelişme oldu ve 5 Eylül'de İzmir'de Demokrasi Üniversitesi rektörü olarak yeni bir göreve başladım. *Ceride* benimle beraber İzmir'de mi devam edecek, İstanbul'da yayın hayatını sürdürecektir mi, Mart'ta bitecek TÜBİTAK 1001 projemizle beraber *Ceride* de düzenli çıkmaya ara verip alanımızda örneği olan bazı başka dergiler gibi *occasional papers*/ara sıra çıkan dergi olarak mı varlığını sürdürecektir? Bunların tümü şu anda belirsiz. Bugüne kadar bu sayı da dahil olmak üzere tüm sayılarımızı aynı zamanda basılı olarak da sizlerle buluşturduk. Bunu önemsedim. Kültür Bakanlığı'nın dergimize abone olmasıyla beraber de ülkemizdeki 100 kütüphaneye dergimiz dağılmış oldu. Eğer ara sıra çıkan dergi formatına geçersek belki basım konusundaki ısrarımızı da terk edebiliriz.

Yakın yahut uzak, belirli ya da belirsiz bir gelecekte görüşebilmek umduyla zatınıza hoşça bakınız.

Göztepe-İzmir, Aralık 2025

9 Şimdilik bu şekilde tespit edilmiş olan başlık tezin tesliminden önce değişebilir.